

УДК 159.9

Буняк Н.А. д-р. психол. наук, проф.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЖИТТЄВІ ПЕРСПЕКТИВИ ОСОБИСТОСТІ

Bunyak N.A dr. psychol. n. prof.

FUTURE LIFE OF PERSONALITY

Епоха соціальних змін і криз, складні умови суспільного життя вимагають від людини вибору правильної життєвої лінії. В зв'язку з цим в сучасних психологічних дослідженнях на перший план виступає так звана «життєва» проблематика – аналіз розвитку особистості з плином життя, – позначена як «психологія життєвого шляху». Важливе значення при розробці психології життєвого шляху набуває феномен «життєвих перспектив особистості». Дослідження уявлень про життєві перспективи є особливо важливим в ситуації сприйняття майбутнього, передбачення майбутніх подій, висування цілей і вибору шляхів їх досягнення, організації діяльності та поведінку людини.

Сучасні наукові дослідження життєвих перспектив вказали на їх провідну роль в управлінні особистістю власним життям (К. Абульханова-Славська; Т. Березіна; Е. Головаха; В. Ковальов; Т. Коттл; А. Кроник; К. Левін; Ж. Нюттен; В. Серенкова та ін).

У сучасній літературі з психології широко представлені погляди різних авторів на життєву програму – як на цілісну картину наміченого життєвого шляху людини. Згідно уявлень, життєва програма – це своєрідна матриця цілей, поставлених особистістю, співвіднесена з життям взагалі. Життєва програма конкретизується в системі життєвих планів і являє собою відображення минулого, теперішнього і майбутнього в життєдіяльності людини, в їх діалектичній єдності і наступності.

Життєвий план – це безперервний процес ціле покладення, висунення нових поетапних цілей і засобів їх реалізації. Життєві плани іноді мають момент невизначеності, долю фантазії. Про співвідношення таких змістовних характеристик життєвої перспективи – як цілі і план, говориться в роботах Е.І. Головахи. Згідно подієвого підходу, якого дотримується автор, життєві цілі і плани розрізняються як кінцеві і проміжні події певного етапу життя. Цілі – більш масштабні та дещо менше хронологічні події, ніж плани. Вважається, що послідовна реалізація конкретних подій – планів, на думку самої людини, в кінцевому результаті приводить її до здійснення відповідних життєвих цілей. За допомогою життєвих цілей і планів, майбутнє може розглядатись як відносно упорядкована в часі сукупність подій, які ведуть до досягнення ідеальних результатів, які на даному етапі життєвого шляху є важливими.

Спираючись на обговорення наукових поглядів, розглядаємо життєву перспективу в контексті теорії психологічних систем і конкретизуємо її як багатовимірний образ майбутнього. Виділяємо наступні основні зміни образу майбутнього: ціннісно-сміслова, емоційно-оцінкова, когнітивна, організаційно-дійова. Ціннісно-сміслова зміна – це скупчення ціннісних і смислових утворень, що визначають індивідуальну специфіку і результат планування майбутнього (цінності, ціннісні орієнтації, мотиви, особистісні смисли). Емоційно-оцінкова визначена емоційним ставленням людини до власного майбутнього (емоції, почуття, які виникають у зв'язку з суттєвим наповненням образу життя в майбутньому). Когнітивна містить сукупність очікуваних та планованих подій (очікувані життєві події, цілі, засоби реалізації цілей). Організаційно-дійова відображає сукупність стилів, стратегій, форм поведінки людини в теперішньому, через які життєві плани отримують можливість послідовного втілення в реальність.

Життєва перспектива може бути вивчена безпосередньо аналізом її структури, складу якісних параметрів, змін в процесі життєвого шляху людини.